

Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti

TASHENEV
UNIVERSITY

“Alisher Navoiy va XXI asr”

10-ULUSLARARO KONFERANSI

Toshkent-Shimkent, 2025-yil 6-fevral

“Әлішер Науаи және XXI ғасыр”

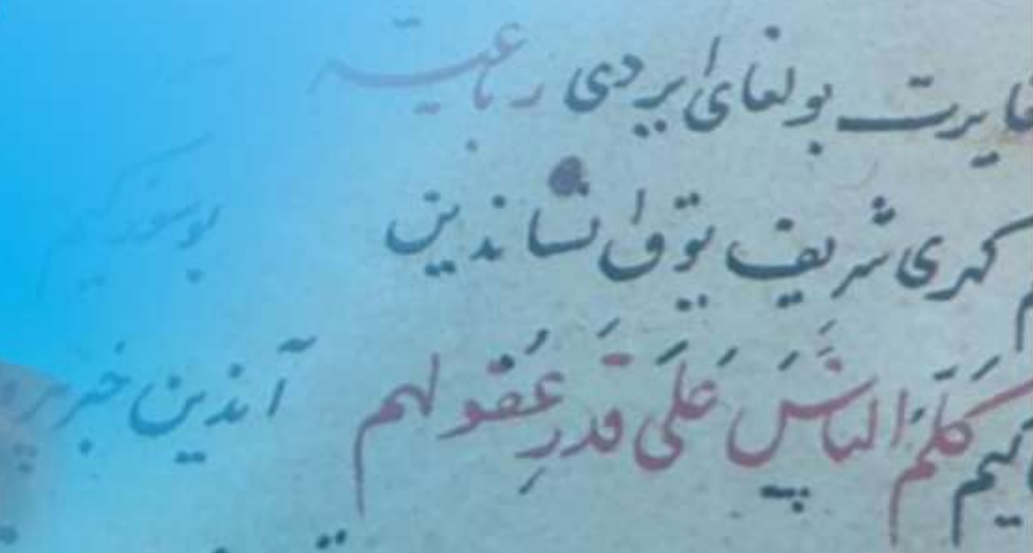
10-ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

Ташкент-Шымкент, 6 ақпан 2025 жыл

“Alisher Navo'i and the 21st century”

10th INTERNATIONAL CONFERENCE

Tashkent-Shymkent, February 6, 2025

**Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
Qozog'iston Respublikasi Jumabek
Tashenev nomli universitet**

«ALISHER NAVOIY VA XXI ASR»

**mavzusidagi 10-uluslararo konferansi
materiallari**

2025-yil 6-fevral

Toshkent – Chimkent – 2025

UO'K: 821.161.1=512.133

KBK: 83.3 (50')

A 51

Mas'ul muharrirlar:

Shuhrat SIROJIDDINOV,

filologiya fanlari doktori, akademik
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti rektori

Kanat BAYBOLOV,

Jumabek Axmetuli Tashenev nomli universitet rektori,
texnika fanlari doktori, professor

Tahrir hay'ati:

Boqijon To'xliyev (O'zbekiston), Nurboy Jabborov (O'zbekiston), Parida Bayneeva (Qozog'iston), Kemal Yavuz Ataman (Turkiya), Yashar Qosim (Ozarbayjon), Islam Jemeney (Qozog'iston), Farhod Rahimiy (Eron), Sholpan Arzimbetova (Qozog'iston), Karomat Mullaxo'jayeva (O'zbekiston), Janna Botabaeva (Qozog'iston), Baxtiyor Fayzullayev (Tojikiston), Dilnavoz Yusupova (O'zbekiston), Nozliya Normurodova (O'zbekiston), Shahlo Naraliyeva (Qozog'iston), Ilyos Ismoilov (O'zbekiston), Azizullah Aral (Afg'oniston), Orzigul Hamroyeva (O'zbekiston), Ozoda Tojiboyeva (O'zbekiston)

Ushbu to'plamda "Alisher Navoiy va XXI asr" mavzusidagi 10-uluslararo konferansi materiallari jamlangan. To'plamda Alisher Navoiy adabiy-ilmiiy merosining mumtoz adabiyotimizdagi o'rni va bugungi kun uchun ahamiyati, shuningdek, shoir ijodiga bog'liq holda matnshunoslik va tilshunoslik muammolariga doir ilmiy maqolalar o'rin olgan. Navoiyshunoslikning bugungi holati va istiqboli borasida muayyan tasavvur berishi uning ahamiyatini belgilaydigan omillardan biridir. Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistrantlar va bakalavr talabalari hamda keng o'quvchilar ommasiga mo'ljallangan.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

**Әлішер Науаи атындағы Ташкент
мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті**

**Қазақстан Республикасы Жұмабек
Тәшенев атындағы университет**

«ӘЛІШЕР НАУАИ ЖӘНЕ XXI ҒАСЫР»

**тақырыбындағы 10-халықаралық
конференция материалдары**

2025 жыл 6 ақпан

Ташкент – Шымкент – 2025

Yuqorida Alisher Navoiy asarlarida keltirilgan xalq o'yinlariga oid ma'lumotlarga tayanib, shunday xulosaga kelish mumkinki, sog' tanda sog'lom aql iborasi o'sha davrda ham amalda bo'lib, kurash (polvonlik), merganlik (kamondan o'q otish) va ot poygasi kabi etnosport o'yinlari faol bo'lgan. Maqolada shatranj va chavgon kabi o'yinlarga yer berilmadi, chunki juda ko'p bora asarlarda tilga olingani uchun ular alohida tadqiqot mavzusi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алишер Навоий. Муҳокамат ул-луғатайн. Мезон ул-авзон. Тарихи анбиё ва ҳукамо. Тарихи мулуки Ажам. Арбаъин. Сирож ул-муслимин. Муножот. Рисолаи тийр андохтан. МАТ. 20 жилдлик. – Ж. 16. – Тошкент: Фан, 2000.
2. Жўраев М. “Олтин қобок” достонининг тарихий асосларига доир// Образование и инновационные исследования. – Тошкент: 2021. №1. – Б. 105-109.
3. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. – Тошкент: Ўқитувчи, 2008.
4. Мелиев Х.А. Алишер Навоий асарларида этносспорт турлари, халқ ўйинлари ҳақидаги қарашлари//International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers. Volume-11. Issue-5. 2023. – Б. 300-304.
5. Мунис ва Огаҳий. Фирдавс ул-иқбол / Масъул муҳаррир ва туркум муаллифи Ш.Воҳидов. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2010.
6. Юсупова Д. Ўзбек мумтоз ва миллий уйғониш адабиёти (ўқув қўлланма). – Тошкент: Tamaddun, 2016.
7. Ўзбекистон миллий спорт турлари ва халқ ўйинлар энциклопедияси. – Тошкент: Zamin nashr, 2022.
8. Ўзбекистонда ҳарбий иш тарихидан (қадимги даврдан ҳозиргача)/Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси; масъул муҳаррир Д.Х.Зияева. – Тошкент: Шарқ, 2012.
9. Alisher Navoiy. Holoti Pahlavon Muhammad. Alisher Navoiy. МАТ. O'n beshinchi tom. – Toshkent: Fan, 1999.
10. Omanova M. Pahlavon Muhammad to'g'risidagi ma'lumotlar aks etgan tarixiy-adabiy va ilmiy-nazariy asarlar//Ilm-fan va innovatsiya ilmiy-amaliy konferensiyasi. in-academy.uz/index.php/si. – Б. 46-47.
11. Djumaniyazova F. Ўзбек xalqining kùltùrel yàşamlarında iki ata sporu olan güreş ve okçuluk hakkında değèrlendirme// Türk dünyasi halkbilimi. Cilt II. Özbekistan-Türkmenistan-Kırgızistan-Tataristan. – Ankara: Bengü, 2024. S. 104-116.

O'ZBEK SHE'RIY MATNLARIDAGI KOGNITIV METAFORALARNING FRANSUZ TILIDA IFODALANISHI

Juraqobilova Hamida Xolmatovna

Turon universiteti, G'arb tillari kafedrasi dotsenti, s.f.n.

E-mail: xamidajuraqobilova@gmail.com

10.52773/tsuull.conf.navoiy.2025/KBZP8574

Annotatsiya. Maqolada tilning estetik imkoniyatlari, milliy tafakkur va madaniy merosini aks ettiruvchi kognitiv metaforalarning she'riy matnlarda qo'llanilishi tadqiq qilindi. O'zbek tilidagi kognitiv metaforalarning milliy-madaniy xususiyatlari va tarjimada qayta yaratilish muammolari Alisher Navoiy g'azallarining fransuz tilidagi tarjimasi misolida tahlil qilindi.

Tayanch so'zlar: kognitiv metafora, she'riy mat, milliy tafakkur, konseptual metafora, konsept, lingvistik hodisa, milliy-madaniy xususiyatlar.

Abstract. *This article examines the use of cognitive metaphors in poetic texts, emphasizing their role in reflecting the aesthetic potential of language, national thought, and cultural heritage. The study analyzes the national and cultural characteristics of cognitive metaphors in the Uzbek language, with a focus on the challenges of their translation. Using the French translation of Alisher Navoi's ghazals as a case study, the article explores the complexities of recreating these metaphors in translation and their impact on preserving the original cultural and linguistic nuances.*

Keywords: *Cognitive metaphor, poetic text, national thought, conceptual metaphor, concept, linguistic phenomenon, national-cultural characteristics.*

O'tgan asrning 70-yillariga kelib, metaforani o'rganishga bo'lgan qiziqish yanada ortdi va u jahon tilshunoslarini qiziqtirgan lingvistik hodisaga aylandi. Metaforaga bo'lgan cheksiz qiziqish uning til va tafakkur, til va bilish, til va bilim kabi xossalari tilshunoslikning asosiy muammolariga yangi yondashuvlarni ko'rish imkonini berdi. [Осокина С.А, Карпухина В.Н., Савочкина Е.А., 2021: 423]

Metafora gumanitar sohada olib borilgan tadqiqotlarning eng ko'p o'rganilgan obyektlaridan biri bo'lsa-da, ko'p yillik qiziqishlarga qaramay, zamonaviy tilshunoslikning turli yo'nalishlarining ko'p o'rganilayotgan tadqiqot obyekti bo'lib qolmoqda.

Keyingi yillarda o'zbek tili materiali asosida o'zbek tilshunoslari tomonidan ham metaforaning lingvomadaniy, lisoniy, semantik va lingvokognitiv xususiyatlarini qiyosiy aspektda o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar ko'lamiga kengayib bormoqda. Tilshunos olim B.Mengliyev ta'kidlaganidek: "O'zbek tilshunosligida metaforalarning o'rganilishi o'zbek tilshunosligining istiqbolli yo'nalishlaridan biri maqomiga ko'tariladi" [Mengliyev B., 2018: 157].

Metafora har bir xalqning milliy-madaniy xususiyatlari, an'analari, urf-odatlarini, dunyoqarashini aks ettiradigan ko'p qirrali lingvistik hodisadir. Shu bois bugungi kunda metaforani lingvokognitiv, lingvomadaniy jihatdan muayyan bir til, yoki turli tillarni qiyoslash, chog'ishtirish doirasida o'rganishga qiziqish ortib bormoqda. Bu esa o'zbek va chog'ishtirilayotgan tillarda so'zlashuvchi xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalarining rivojlanishiga, ikkala xalqning milliy-madaniy tafakkuridagi o'xshash va farqli jihatlarni aniqlashga hissa qo'shmoqda.

Metaforalarning o'ziga xos xususiyatlari, ularning ma'no taraqqiyoti, shakllanishi olimi N.A.Shirinovaning tadqiqotlarida o'z ifodasini topdi. Metaforaning ko'zga ko'ringan shakli bu belgi ifodalovchi birliklar orqali ifoda etilishidir. Ko'pincha metafora deganda, belgi bildiruvchi so'zlar ishtirokidagi qator ma'no ko'chish hodisalari namoyon bo'ladi. Olimi ta'kidlaganidek: "Belgi alohida holda mavjud emas, balki predmetga mujassamlashgan, shuningdek, katta-kichiklik, baland-pastlik, keng-torlik belgilari ham predmet bilan bir varaqning ikki tomoni kabi yaxlit holda yashaydi. Til esa egalarining ehtiyojlariga mos ravishda ularni so'zlarda alohida-alohida ham ifodalaydi, bir so'z bag'rida ham saqlaydi va bu holda ularni farqlovchi vositalarni ham tayinlaydi" [Ширінова Н.А., 2010: 38].

She'riyatda kognitiv metaforalarning o'rni katta bo'lib, ular nafaqat she'rlarning estetik jihatini belgilab beradi, balki xalqning ruhiyatini, tarixini va milliy qadriyatlarini ham o'zida aks ettiradi. Kognitiv metafora – bu tilning ma'naviy va hissiy jihatlarini tasvirlashdagi vosita bo'lib, bir narsani boshqa narsaga o'xshatish orqali yangi ma'no hosil qiladi. O'zbek she'riyatidagi metaforalarda milliy madaniyat, urf-

odatlar, hayotiy tajribalar, diniy e'tiqodlar va tabiatga bo'lgan munosabat hamda xalqning tarixiy xotirasi ifodalanadi.

Metafora boshqa badiiy tasvir vositalariga qaraganda ancha faol bo'lib, she'riyatning jozibali bo'lishini ta'minlaydi. She'riy asarlarda kognitiv metaforalarning qo'llanishi she'riyatning semantik va madaniy boyligini chuqur anglashga imkon beradi. She'riyatdagi kognitiv metaforalar – bu insonning ichki dunyosini va atrof-muhitini tasvirlashdagi noyob til vositalaridir. Ular nafaqat tilning estetik imkoniyatlarini, balki milliy tafakkur va madaniy merosni ham aks ettiradi. O'zbek she'riyatidagi kognitiv metaforalarda milliy madaniyatning aks etishi, xalqning an'analari, urf-odatlari, dunyoqarashi va estetik qadriyatlari orqali ifodalanadi.

Shoir, mutafakkir, jahon adabiyotining yetuk siymolaridan biri Alisher Navoiy g'azallari ham ko'plab tadqiqotchilar uchun tadqiqot manbai bo'lib xizmat qildi. Fransiyaning O'rta Osiyoni o'rganish instituti (L'Institut français d'études sur l'Asie centrale (IFEAC) tadqiqotchisi, tarjimon Jan-Pyer Balp va o'zbek shoiri H.Ismoilov hamkorligida o'zbek adabiyotining ayrim namunalari fransuz tiliga tarjima qilindi va "Anthologie de la poésie d'Ouzbekistan" ("O'zbek she'riyati antologiyasi") nomli ikki tomlik to'plami Fransiyada nashr etildi. Mazkur to'plamda *buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy g'azallarining ham borligi kishiga faxr tuyg'usini beradi*. Bu tarjima asarlar ko'pgina o'zbek tadqiqotchilari uchun ilmiy manba bo'lib xizmat qildi. [Ширинова Р., 2017: 56]

Quyida biz g'azal mulkining sultoni Mir Alisher Navoiyning "Kecha kelgumdur debon ul sarvi gulro' kelmadi" g'azalida ifodalangan metaforalar va ularning tarjimada fransuz tilida ifodalanishini ko'rib chiqamiz. G'azal quyidagi misralar bilan boshlanadi:

*Kecha kelgumdur debon ul sarvi gulro' kelmadi,
Ko'zlarimg'a kecha tong otquncha uyqu kelmadi.*

Tarjimada:

*Sa silhouette de cyprès, son visage de fleur annoncent sa
venue pourtant elle se vient pas.
Cette nuit, jusqu'à l'aube, le sommeil ne vient pas à mes yeux.*

[Anthologie de la poesie d'Ouzbekistan, 2008: 46]

Yuqoridagi fransuzcha misraning o'zbek tilidagi asliyatga muvofiqligini aniqlash maqsadida qayta so'zma-so'z tarjima qilib keltirdik:

*Sarv qomatli, gul yuzli kelishin aytdi, biroq kelmadi,
Bu tun tonggacha ko'zlarimga uyqu kelmadi.*

Asliyat matndagi shoir tomonidan mahorat bilan qo'llanilgan "sarvi gulro'" metaforasi fransuz tiliga "Sa silhouette de cyprès, son visage de fleur" (so'zma-so'z: sarv qomatli, gul yuzli) tarzida tarjima qilingan. Ma'lumki, madaniy kontekstlarda metafora tarjimasi ko'pincha aniq ta'riflarni talab qiladi. Agar biror metafora bir madaniyatda o'ziga xos bo'lsa, uning boshqa tilga tarjimasi uchun tushuntirish yoki qo'shimcha izohlar kerak bo'lishi mumkin. Yuqoridagi misradagi "sarvi gulro'" metaforasida tarjimon metaforaning ma'nosini saqlash uchun yangi metaforik ifodalardan foydalangan. "Ko'zlarimg'a kecha tong otquncha uyqu kelmadi" baytida "uyqu" mavhum tushunchasi xuddi jonli mavjudot kabi jonlantirilishi natijasida ontologik metafora hosil bo'lgan.

Asliyatdagi "Lahza-lahza chiqdim-u, chektim yo'lida intizor, Keldi jon og'zimg'a-yu, ul sho'xi badxo' kelmadi" misralari fransuz tiliga tarjima qilinmagan. Balki, bu baytlarni tarjima qilish uchun Navoiy bo'lish kerakdir.

Keyingi misralar:

*Orazidek oydin erkonda gar etti ehtiyot,
Ro'zgorimdek ham o'lg'onda qorong'u kelmadi.*

Tarjimada:

*Même si, par une lune aussi claire que son visage, ce n'était
que prudence,
Elle n'est pas venue non plus quand il faisait aussi noir que
dans mon destin.*

Navoiydek buyuk shoirning "orazidek oydin" o'xshatishini tarjimon "par une lune aussi claire que son visage" (so'zma-so'z: yuzi oy kabi yorug') tarzida tarjima qilgan. O'zbek madaniyati, turmush tarziga singib ketgan "ro'zgor" so'zi fransuz tiliga "mon destin" (taqdir, qismat) so'zi orqali, "il faisait aussi noir que dans mon destin", ya'ni "taqdirimdek qorong'u" tarzida tarjima qilingan.

*Ul parivash hajridinkim, yig'ladim devonavor,
Kimsa bormukim, anga ko'rganda kulgu kelmadi.
Ko'zlaringdin necha su kelgay, deb o'lturmang meni
Kim bori qon erdi kelgan, bu kecha su kelmadi.*

Tarjimada:

*Mendiant, privé de son visage de houri, j'ai pleuré.
Qui n'a ri de moi me voyant ainsi ?
Ne parlez pas de l'eau qu'ont versé mes yeux,
Cette nuit, c'était du sang.*

Asliyat matndagi "pariga o'xshash, paridek juda go'zal" ma'nolarini beruvchi "parivash" so'zi tarjimada "son visage de houri" (so'zma-so'z: hur yuzli, pari yuzli) tarzida tarjima qilinishi natijasida asl ma'no saqlab qolingan. Keyingi "Kim bori qon erdi kelgan, bu kecha su kelmadi" baytida shoir ko'ngil iztiroblarini xuddi ko'zdan oqqan yosh emas, qon, deya tasvirlagan.

Yuqoridagi "Ne parlez pas de l'eau qu'ont versé mes yeux, Cette nuit, c'était du sang" fransuzcha misraning o'zbek tilidagi asliyatga muvofiqligini aniqlash maqsadida, qayta so'zma-so'z tarjima qilib keltirdik: "Mening ko'z yoshlarimdan to'kilganni suv demang, Bu tun u qon edi". Tarjimonning mahorati o'laroq asl ma'no saqlanib qolgan.

Keyingi misralar:

*Ey Navoiy, boda birla xurram et ko'nglung uyin,
Ne uchunkim, boda kelgan uyga qayg'u kelmadi.*

Tarjimada:

*Navoi, égaie avec du vin la demeure de ton cœur:
Dans la maison où coule le vin la tristesse ne coule pas.*

Yuqoridagi misradagi "ko'nglung uyin" metaforasi fransuz tiliga "la demeure de ton cœur" (so'zma-so'z: yurak uyi), deya tarjima qilingan. Asliyat matnda shoir sevgi iztiroblarini insonning his-tuyg'u, kechinmalar manbai hisoblangan "ko'ngil" konsepti bilan ifodalagan bo'lsa, fransuz tilida "le cœur" (yurak) konsepti orqali ifodalangan. Adabiyotshunos olim Ibrohim Haqqul ta'kidlaganidek: "Sharq adabiyotining oftobi ko'ngil. Chunki ko'ngil va ko'ngil bilan bog'liq tuyg'u hamda tushunchalar chetga surilsa, umuman adabiyot behad qashshoqlashib qoladi. Ko'ngil hukmidagi umr bir qadar dardli, iztirobli, ammo fayzli, hayot nafasi gurkiraydigan umr. Dunyodagi eng pokiza, xoksor, beozor odamlar - ko'ngil odamlari".

Navoiy bobomiz yashagan davrlarda iste'mol qilingan, sharq xalqlariga tanish bo'lgan *boda* (may, sharob) so'zi fransuz kitobxonlariga tanish bo'lgan "le vin" (sharob) so'zi orqali tarjima qilingan. Asliyatda "*boda kelgan uyga qayg'u kelmadi*", deya jonsiz predmetni ifodalagan "boda" so'zi va mavhum tushunchani ifodalagan "qayg'u" konseptlari *kelishi* mumkin bo'lgan tirik mavjudot kabi jonlantirilgan.

Fransuz tarjimoni esa bu baytlarni tarjima qilishda "*la tristesse ne coule pas*" (so'zma-so'z: *qayg'u oqmaydi*) kognitiv metaforasini qo'llagan.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, she'riy matnlarda kognitiv metaforalarni tarjima qilishda, eng katta qiyinchiliklar til va madaniyat farqlari, tarixiy va ijtimoiy sharoitlar, hamda o'ziga xos tasavvurlarni hisobga olishda namoyon bo'ladi. Tarjimonning maqsadi – o'ziga xos madaniy, tarixiy va ijtimoiy kontekstlarni saqlagan holda, ma'noni aniq va to'liq yetkazishdir. Bu jarayon madaniyatlararo tushunishning yanada chuqurlashishiga olib keladi.

She'riyatda kognitiv metaforalar nafaqat she'rlarning estetik jihatini belgilab beradi, balki xalqning ruhiyatini, tarixini va milliy qadriyatlarini ham o'zida aks ettiradi. O'zbek she'riyatidagi metaforalarda milliy madaniyat, urf-odatlar, hayotiy tajribalar, diniy e'tiqodlar va tabiatga bo'lgan munosabat hamda xalqning tarixiy xotirasi ifodalanadi. O'zbek she'riyatidagi kognitiv metaforalarning milliy madaniyat bilan bog'lanishi, she'riyatning nafaqat lingvistik, balki madaniy va estetik kuchini ham namoyon etadi. Har bir metafora milliy tafakkur, urf-odatlar va o'ziga xos xususiyatlar orqali chuqur ma'nolarni aks ettiradi, bu esa o'zbek she'riyatining alohida ahamiyatini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Antologie de la poésie de l'Ouzbékistan. Tom I. Sous la direction éditoriale de Jacqueline Farmer. – France: Éditions du Sandre, 2008. – 46 p.
2. Mengliyev B. Hozirgi o'zbek tili. – Toshkent: Tafakkur Bo'stoni, 2018. – B. 157.
3. Ширинова Н.А. Ўзбек тилида предметлик ва белги-хусусий маълумотларни фарқлаш воситалари: Филол. фанлари номз.... дисс. – Тошкент, 2010. – Б.38.
4. Ширинова Р. Олам миллий манзарасининг бадий таржимада қайта яратилиши: Филол. фан. док. ... дисс. автореф. – Тошкент, 2017. – 56 б.
5. Насирдинова Ё.А. Ўзбек фольклори ва мумтоз адабиёти намуналари француз тилида (Реми Дор таржималари асосида). Фил.фан. фалсафа доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган дисс. – Т., 2019. – С.55.
6. Осокина С.А., Карпухина В.Н., Савочкина Е.А. Лингвистические исследования метафоры: краткий обзор. Мир науки, культуры, образования. № 4 (89) 2021. – С. 423.
7. <https://tafakkur.net/kecha-kelgumdur-debon/alisher-navoiy.uz>
8. <https://kh-davron.uz/yangiliklar/muborak-kin/ibrohim-haqqul-adabiyotning-oftobi-kongil.html>

NAVOIYSHUNOSLIKDA YANGICHA YONDASHUV

Abdug'ani Nasriddinov

Alisher Navoiy nomidagi TDO"TAU o'qituvchisi

Mustaqillik yillarida O'zbekistonning Birinchi Prezidenti I.A.Karimovning bevosita tashabbusi bilan o'tmish mutafakkirlarimizning hayoti va ilmiy-ijodiy merosini o'rganish sohasida mutlaqo yangicha yondoshuvlar shakllandi. Ziyolilarimiz mafkuraviy zug'um iskanjasidan batamom qutuldilar. Ajdodlar merosini xolis o'rganishning keng imkoniyatlari ochildi.

Mustaqillik davrida Navoiy ijodiga yangicha yondashuv zaruratini deyarli barcha tadqiqotchilar ta'kidlashadi. Alisher Navoiy merosini o'rganish haqida gap ketganda Izzat Sulton, Hamid Sulaymon, Porso Shamsiyev, Maqsud Shayxzoda, Natan Mallayev, Botir Valixo'jayev, Aziz Qayumov, Abduqodir Haytmetov, Najmiddin Komilov, Abdurashid Abdug'afurov, Yoqubjon Is'hoqov, Suyima G'aniyeva, Ibrohim Haqqul kabi zabardast navoiyshunos olimlarimizning nomlari faxr bilan tilga olinadi. Keyinchalik ularning safiga Shuhrat Sirojiddinov ham kelib qo'shildi.

Shuhrat Sirojiddinov dunyo fondlaridagi ko'plab qo'lyozma manbalarni qiyosiy-tekstologik jihatdan sinchiklab tahlil etish natijasida 1998-yil iyun oyida "Alisher Navoiy hayoti va faoliyatiga oid XV – XIX asrlarda yaratilgan fors manbalari" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qildi. Shuhrat Sirojiddinovning "Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili" monografiyasi ana shu dissertatsion tadqiqot natijalarini o'zida mujassam etgan.

Shuni ta'kidlash lozimki, benazir shoir va mutafakkir, Husayn Boyqaro saltanatining ustunlaridan biri Alisher Navoiy siymosi besh asrdan ortiq vaqt mobaynida tarixchilar, tadqiqotchilar tomonidan turlicha talqin qilingan. Talqinlarda ba'zan bir-birini inkor etuvchi, tarixiy haqiqatga har doim ham mos tushavermaydigan holatlar ham mavjud bo'lib, ular bugungi o'quvchi shuurida o'tmishda sodir bo'lgan voqea-hodisalar, umrguzaronlik qilgan shaxslar haqida noto'g'ri xulosalarning bo'y ko'rsatishiga olib kelishi ehtimoldan yiroq emas. Sh.Sirojiddinov Hazrat Navoiy siymosini mavjud noto'g'ri talqinlardan tozaladi. U XV asrning ikkinchi yarmi XVI asr boshlarida bitilgan turkiy (eski o'zbekcha) va forsha qo'lyozma manbalardagi Alisher Navoiy ijodi va hayotiga doir ma'lumotlarning asl holatini aniqlash, ularni qiyosiy-tipologik, matnshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilish, XX asrga qadar tartib berilgan obidalarda qayd etilgan ma'lumotlarning dastlabki ma'lumotlardan farqlanish darajasini belgilash maqsadida yangi yodgorliklarni nazardan o'tkazish, ularda muhrlangan ma'lumotlarni ilmiy istifodaga kiritishdek savobli ishni muvaffaqiyat bilan amalga oshira oldi. Ushbu ma'lumotlar Navoiyning haqiqiy hayot yo'li va dunyoqarashini tiklashdagi eng katta yutuqlardan biridir. 2002 – 2003-yillar muallifning Oksford universitetiga ilmiy safari chog'ida mashhur Bodlean kutubxonasi, Britaniya muzeyi va Oksford universiteti Sharqshunoslik instituti Qo'lyozmalar

MUNDARIJA CONTENTS	
Shuhrat SIROJIDDINOV. Turkiy dunyo hamkorligining mustahkam asosi Туркі әлем ынтымақтастығының мықты негізі	7
Қанат БАЙБОЛОВ. Екі халық арасындағы бауырлық пен достық рәмізі Ikki xalq qardoshligi va do'stligi simvoli	11
I SHO'BA. ALISHER NAVOIY ADABIY MEROSINING JAHON TAMADDUNIDA TUTGAN O'RNI SECTION I. THE PLACE OF ALISHER NAVAII'S LITERARY HERITAGE IN WORLD CIVILIZATION	
Boqijon TO'XLIYEV. Nasimiy va Navoiy nazmi – badiiy tafakkurning yangi bazmi	15
Islam JEMENEY. Әлішер Навои	23
Yashar QOSIM. Dohiy Alisher Navoiyning ulug' izdoshi (Muhammad Fuzuliy sheiriyatida poetik in'ikos tarzining o'ziga xosligi)	35
Qodirjon ERGASHEV. Renessans adabiyotida etologik janr taraqqiyoti	42
Əlimuxtar MUXTAROV. Nizami Gencevi ve Alişir Navai'nin tür ruhu eserlerinin ve araştırmacılarının gözü ile	47
Roviyajon ABDULLAYEVA. Alisher Navoiy fenomeni yoxud Navoiy ijodining olamshumul ahamiyati	52
Насриддин НАЗАРОВ. Гуманизм и креативность в творчестве Наваи как фактор обеспечения связей между народами Евразии	60
Burobiya RAJABOVA. O'zbek navoiyshunoslari Jomiy haqida	67
Karomat MULLAXO'JAYEVA. Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy g'azallarida Yusuf (a. s.) siymosining badiiy talqinlari	77
Tozagul MATYOQUBOVA. Sharq adabiyotining yetuk tadqiqotchisi	82
Nosir JO'RABOYEV. Ikki turkman hukmdori ijodi va Alisher Navoiy	87
Молдасанов Е.М., АБДУВАЛИТОВ Н.Б. Әлем әдебиетінің асқар шыңы (Әлішер Науаидың 584 жылдығына орай)	95
Hulkar HAMROYEVA. Alisher Navoiy ijodida san'at talqini	99
Злиха ЖАНТАСОВА. Шығыс әдебиетінің қазақ фольклорындағы көрінісі	103
Sherxon QORAYEV. Alisher Navoiy Badaxshon shohi va shoir Sulton Muhammad La'liy ijodi tadqiqotchisi (Navoiy va uning zamondoshlari tazkiralari ma'lumotlari asosida)	109
Ahmad AKHLAQUE, Asror Allayarov. Alisher Navoi's creative works: a scientific exploration	115

Fayzulla ISKANDAROV, Dostonjon Tojiev. “Alisher Navoi international award”: establishment and historical significance for the turkic world	118
Diyora ABDUJALILOVA. Alisher Navoiy va Yahyobey Toshlijali dostonlarida shayx va avliyolar timsoli	124
Orifjon OLIMJANOV. Alisher Navoiy va Lorendeli Hamdiy “Layli va Majnun” dostonlari kompozitsiyasiga doir	131
II SHO‘BA. NAVOIY NAZMIY, NASRIY VA ILMIY MEROSINI O‘RGANISH MASALALARI SECTION II. ISSUES OF STUDYING NAVAIY'S POETRY, PROSE AND SCIENTIFIC HERITAGE	
Nurboy JABBOROV. Alisher Navoiy “Tarixi anbiyo va hukamo” asarining siyarnoma turkumida tutgan o‘rni	136
Nusratullo JUMAXO‘JA. Navoiyning yigitlik lirikasiga mansub mustazodi	149
Maqsud ASADOV. Alisher Navoiy “Tanbeh”larining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari (“Mahbub ul-qulub” asari misolida)	155
Dr. Kemal Yavuz ATAMAN. Ali Şir Nevaî beyitlerinde kulluk şuuru	160
Zuhriddin ISOMIDDINOV. Navoiyning “qaychi” g‘azali	165
Baxtiyor FAYZULLOYEV. Qo‘qon adabiy muhitida Navoiyga izdoshlik	170
Iqboloy ADIZOVA. Adabiy ta’sir va poetik tafakkurning yangilanishi	177
Nafas SHODMONOV, G‘iyosiddin SHODMONOV. Olti dostonida Odam Ato timsoli talqini	185
Faridaxon KARIMOVA. Xorazm adabiy muhitida debochanavislik an’analari	193
Islomjon YAQUBOV. O‘zaro ta’sir, ijodiy mushtaraklik va o‘ziga xoslik	200
Shavkat HAYITOV, Gulshod SHOYIMOVA. Alisher Navoiyning nabotot va hayvonot olamiga munosabati	205
Obidjon KARIMOV. Alisher Navoiy irfoniy olamining yangicha talqini	212
Gulbahor ASHUROVA. O‘zbek ayol shoiralari ijodida Alisher Navoiy obrazi tasvirlari	216
Qo‘ldosh PARDAYEV. Navoiy g‘azallariga Muqimiyning nazira va taxmislari	221
Ilyos ISMOILOV. Abror hayrati	226
Shermuhammad AMONOV, Abdulhaq RAHIMI. Alisher Navoiy mustazodiga bog‘langan muxammas haqida	229
Zilola AMONOVA, Shahlola SAFAROVA. “Farhod va Shirin” dostonidagi na’t boblarning manbalari va badiiyati	235
Abdulhamid QURBONOV. Badiiy matn va tasviriy vositalar mutanosibligi	242
Muqaddas TOJIBOYEVA. Abdulla Qodiriy romanlarida Alisher Navoiyga izdoshlik masalalari xususida	248
Orzigul HAMROYEVA. Radifning bayt kompozitsiyasidagi o‘rni	252

Ma'rifat RAJABOVA. Xalq maydon kulgi san'ati belgilarining Navoiy ijodidagi ko'rinishlari	256
Nodira SOATOVA. "Farhod va Shirin" dostoni – an'ana takomili, taraqqiysi hamda sintezi sifatida	260
Umida RASULOVA. "Alisher Navoiy" romanida obraz poetikasi	266
Marg'uba ABDULLAYEVA. Yetti sayyora: badiiy talqin va ilmiy dunyoqarash	269
Sohiba UMAROVA. Suyuma G'aniyeva – navoiyshunos	273
Zuhra MAMADALIYEVA. Alisher Navoiy "Xamsa"sida mirrix obrazining majoziylik xususiyatlari	277
Aziz RAJABIY. Alisher Navoiy g'azallarining ohang jilolari (Yunus Rajabiy musiqiy merosi misolida)	282
Zarif QUVONOV. "Hayrat ul-abror"ning yangi tadqiqatlari xususida	286
Farruxbek ABDALIYEV, Gulnoza OSMANOVA. "Xamsa"da "kampir" obrazi talqini	290
Nafisa RAXMANOVA. Ramziy-majoziy obrazlar ta'vili haqida mulohazalar	293
Kamola ULUG'MURODOVA. Navoiy nazmida Layli obrazining badiiy talqini	299
Mavluda ORTIQOVA. Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat" asarida valiylarga xos sifatlar talqini	303
Jamila EISAR. Alisher Navoiyning she'riyatida oyina timsolining talqini ("G'aroyib us-sig'ar misolida")	308
Azizbek TOSHPO'LATOV. Alisher Navoiyga izdoshlik: Ahmad Tabibiy taxmislari	313
Sevara PARMONOVA. Tasavvufiy tazkiralari va Alisher Navoiy asarlarida Ibrohim Adham nomining zikr etilishi	318
III SHO'BA. ALISHER NAVOIY ASARLARINING MANBALARI VA MATNIY TADQIQI SECTION III. SOURCES AND TEXTUAL RESEARCH OF ALISHER NAVAI'S WORKS	
Dilnavoz YUSUPOVA, Umedullo MAHMUDOV. Alisher Navoiyning "Munshaoti Abdulloh Marvorid"dan o'rin olgan forsiy maktublari xususida	323
Manzar ABDULXAYROV. Alisher Navoiyning "Farhod va Shirin" dostoni tabdillari tahlili	330
Dr. Farhad RAHIMI. Senglah Sözlüğünün Feraği Düzeltmeleri ve Feraği'den Yanlış ktarmaları Üzerine	335
Gholamreza RAZMI. Özbekistan'da yayimlanmış iki Hayretü'l-ebrar'in tashih edilmiş metnindeki hatalarin sebeplerine bir bakiş	352
Altay NOORULLAH. Navoiy asarlarida tinish belgilarining yanglish ishlatilishi	365

Sevda BEHESHTI. Navai's Poetry as Reflected in Miniature Paintings (A study of Illustrated manuscripts preserved in Iranian collections)	376
Oysara MADALIYEVA. Alisher Navoiyning dastlabki ikki devoni Hamid Sulaymon nigohida	384
Dr. Siyamek HÜSSEYINALIZADE (Ergin Avşar). Amîr Alî Şîr Nevaî'nin şiirlerinde Şamanlığa aid Terimler ve ritüeller	395
Ozoda TOJIBOYEVA. Parij kulliyotidagi "Favoyid ul-kibar"ning matniy xususiyatlari	407
Husnigul JO'RAYEVA. Husayn Boyqaro – Husayniy adabiy merosining O'zbekistonda o'rganilishi	412
Dilnoza RUSTAMOVA. Alisher Navoiy toshbosma devonlaridagi ayrim g'azallar matnining qo'lyozma nusxalar bilan qiyosi	417
Erfan ESHGHÎNOUR. Fâni Divanındaki Avnî Divanından Tercüme Olunmuş Şiirler Üzerine	423
Lochinbek AHMADALIYEV. Po'latjon Qayyumiy tazkiralarda Alisher Navoiy faoliyatining yoritilishi	433
Dilnavoz SATTOROVA. Navoiy g'azallariga Sa'diy taxmislari	438
IV SHO'BA. ALISHER NAVOIY ASARLARINING XORIJIY TILLARGA TARJIMASI VA CHET ELLARDA O'RGANILISHI SECTION IV. TRANSLATION OF ALISHER NAVAII'S WORKS INTO FOREIGN LANGUAGES AND STUDY ABROAD	
Hulkar HAMROYEVA, Shahlo NARALIYEVA, Ozodaxon MUSAYEVA. Qozog'istonda Mir Alisher Navoiy ijodining o'rganilishi	444
Abdulhay SOBIROV, Zamira DJURABAYEVA. "Muhokamat ul- lug'atayn" – turkiy xalqlar leksikasining so'nmas bulog'i	451
Münevver TEKCAN, Serpil Yazıcı ŞAHİN. Muhakamat al-lughatayn's literary and academic aspects.	455
Бермет ЗАКИРОВА, Дамилова НУРИЙЛА. Алишер Навоинин чыгармаларындагы тилдик каражаттар аркылуу студенттин кеп маданиятын өстүрүү	462
Nishonboy XUSANOV. "Hayrat ul-abror"dagi teonimlarning semantik va badiiy xususiyatlari	468
Mardon RAHMATOV. Qo'shma fe'l komponentlari inversiyasi	472
Rashid ZOHID. Hayot – firoq manzili	478
Shahlo HOJIYEVA. Alisher Navoiy badiiy kashfiyotlari – Cho'lpon estetik tafakkuri yangilanishi omili	482
Mo'minjon SULAYMONOV. Alisher Navoiy davrida isiriq solinganmi?	488
Abdumurod TILAVOV. Alisher Navoiy ma'naviy merosi va zamonaviy ta'lim	492
Nilufar RASULOVA. Alisher Navoiyning boqiy merosi jahon tillarida	497
Ozodaxon MUSAYEVA, Gulchehra SULTONOVA. "Muhokamat ul- lug'atayn" asaridagi turkiy fe'llar va omonim so'zlar tahlili	502

Iroda ISHONXANOVA. Alisher Navoiy hayoti va ijodining “Литература” darsliklarida aks etishi	505
Shahlo NARALIYEVA, Farrux ABDALIYEV. Hazrat Navoiy ijodida nutq madaniyati	514
АШИРОВА Т.К., КАРАЕВА Н.О., ЗАКИРОВА Б.А. Алишер Навоинин чыгармаларын санарип платформалар аркылуу жайылтуу	518
Dilorom YULDASHEVA, Shahlo NARALIYEVA. Alisher Navoiyning didaktik qarashlari	523
Komiljon ABDULLAYEV. Ta’lim tizimi bosqichlarida Alisher Navoiy hayoti va ijodini o’rgatishda fanlararo integratsiyadan foydalanish	527
Gulnoza YULDASHEVA, Sevinch UBAYDULLAYEVA. “Lison ut-tayr” dostonining ayrim morfemik xususiyatlari tahlili	531
Feruza DJUMANIYAZOVA. Alisher Navoiy ijodida milliy etnosport o’yinlari	534
Hamida JURAQOBILOVA. O’zbek she’riy matnlaridagi kognitiv metaforalarning fransuz tilida ifodalanishi	539
Abdug’ani NASRIDDINOV. Navoiyshunoslikda yangicha yondashuv	544
TEZISLAR ADABIYOTSHUNOSLIK	
AHMADOVA Shohsanam. Hofiz Xorazmiy va Alisher Navoiy ijodida zohid obrazi tasviri	550
ABDURAIMOVA Xafiza. Alisher Navoiy g’azaliyotida Doro obrazi talqinlari	553
ALIYEVA Sevinch. Anbiyolar haqidagi manbalarda Iso payg’ambar obrazi tasviri	556
ALMARDONOVA Aziza. Alisher Navoiy tarji’bandlarida dunyo ramzi	561
DEHQONOV Akramjon. Bir g’azal sharhi	564
DOLIMOV Shokir. «Hayrat ul-abror» dostoni sharhining rus tiliga tarjimai xususida	567
GAFUROVA Shaxnoza. Navoiy me’rojnoma baytlarida qo’llangan badiiy san’atlar	569
IBOTOVA Madina. Alisher Navoiy g’azallarida jon va ishq munosabatining badiiy ifodasi	572
MEYLIYEV Xudoyberdi. Navoiy va zamondoshlari asarlarida Mirzo Mironshoh saroyi adabiy muhiti va shoir Lutfulloh Nishopuriy ijodiy faoliyatining yoritilishi	576
MUQUMOVA Surayyo. “Nasoyim ul-muhabbat”: ism, xosiyat va xususiyat	579
NASRULLAYEV Elmurod, SIROJIDDINOVA Sevinch. Xalq og’zaki ijodida Navoiy timsoli talqini	581

NURULLAYEVA Hulkaroy, MAMADALIYEVA Madina. Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub” asarini o’qitish bo’yicha ayrim mulohazalar	584
OLIMJONOV Davronbek. “Boburnoma” asarida tarixiy shaxslar tavsifi (Alisher Navoiy shaxsi misolida)	587
PARDAYEVA Nigora, PIRNAZAROVA Barno. Navoiy lirikasida kichik lirik janrlar	589
SHOMURODOV San’at. Alisher Navoiy va Husayn Boyqaro munosabatlari isajon sulton talqinida	593
TO’XTAMURATOV Furqat. Alisher Navoiy g’azaliga Muhsiniy tatabbu’si	596
TURDIYEVA Maftuna. “Layli va Majnun” dostonlari kompozitsiyasidagi ba’zi farqli jihatlar	599
UMAROVA Dildor. Alisher Navoiy asarlarida sukut go’zalligi ifodasi	602
UMAROV Sardorbek. Ma’rifatning haqiqati – hayratdir	604
YANGIBOYEV Shavkat. Ito haqida	607
TILSHUNOSLIK	
YULDASHEVA Dilorom. Alisher Navoiy asarlarida rang-tus ifodalovchi birliklar	611
AXMADJANOVA Malika. Alisher Navoiy va o’zbek tilining boyitilishi: ilmiy metodlar va uslublar	613
AKBAROVA Zulfizargul. Alisher Navoiy asarlarida qo’llanilgan antonimlik hosil qiluvchi “Ahl” komponentli lug’aviy birliklar tahlili	617
YUSUPOVA Dildora. Alisher Navoiy asarlarida qimmatbaho tosh nomlari	619
MUNDARIJA	622